ANUL VI. No. 24. 29 IUNIŬ 1865

NATURA

JURNAL SCIINŢIFIC ILLUSTRAT

ESE DE PATRU ORI PE LUNĂ

Preţul abonamentuluĭ:

Bucurescĭ......... 64 leĭ pe an

Districte.......... 69 — —

REDACTORĬ:

Dr. C. ESSARCU şi Lt. D. ANANESCU.

ABONAMENTELE se fac la Redacţiă, Strada Seraphim, ce 'ĭ ḑice şi a pensionatuluĭ No. 10, în dosu Coltzi, şi la DD. Librarĭ.

ANNUNTIU.

Cu Numĕrul acesta se împlinesce jumĕtatea anuluĭ şi mulţĭ din onorabiliĭ DD. abonaţĭ din districte ăncŏ n'aŭ plătit abonamentele D-lor.

Redacţia Natureĭ, dupŏ ce şi-a împlinit datoria în curs de 6 lunĭ, are onóre a înscĭinţa pe DD. abonaţĭ din oraşele: Stirbeiŭ (Călăraş), Caracal, Dorohoiu, Piatra[1]), Iassy etc. că de la Nr. 25 li se va suspenda expeduirea jurnaluluĭ nostru, dacă pên'atuncĭ nu vor bine-voi a trimite preţul abonamentuluĭ şi plata poşteĭ. — Invităm asemenea pe aceia din abonaţĭ noştri, atât din Capitală cât şi din districte, care aŭ plătit numaĭ p'o jumĕtate de an, să bine voiască a trimitte abonamentele D-lor şi p'al duoilea semestru daca voesc să priimească jurnalul regulat.

DD. Abonaţĭ din Bucuresci sunt rugaţi să bine-voiască a trimitte la redacţiă adressele exacte a locuinţelor D-lor, şi să reclame orĭ de câte orĭ nu priimesc un numĕr. Împărţirea jurnaluluĭ se face acum cu maĭ mare înlesnire şi rapiditate prin serviciul postal.

INSTRUCŢIA SI EDUCAŢIA

EDUCAŢIA ANIMALELOR

Nĕ se poco io vi dia, da imputar sono
Chè quanto io posso dar, tutto vi dono.
Ariosto.

Daca pucin vĕ daŭ nu sunt de imputat
Căci cât pot da tot vĕ daŭ.

In numĕrul precedent am vorbit despre influenţa culturei (Educaţiei) asupra vegetalelor, şi am arĕtat prin exemple cunoscute de toţi, la câte multe şi minunate modificări în proprietăţile şi qualităţile plantelor póte cine-va ajunge printr'o Educaţie intelligentă.

Puterea Educaţiei asupra animalelor este şi mai mare. Şi aci phenomenele observate pot mai mult fi apropiate de phenomenele ce se observă la om. Afarŏ de acestea este prea lesne observatoruluĭ atentiv de a apreţia amelioraţiile obţinute, comparând animalele nóstre domestice cu animalele de aceeaşi specie ce aŭ rĕmas în starea sĕlbatică.

Dup' observaţiele călĕtorielor în ţĕrrile locuite de populaţiĭ mai mult saŭ maĭ pucin civilisate, póte cine-va vedea că omul a cătat mai ântêiu a apropia de dênsul animallele herbivore (oi, capre etc.), şi granivore (găinĭ, porumbeĭ... etc), celle mai neofensive, protectându-le în contra inemicilor lor naturalĭ saŭ procurându-le un adăpost în contra asprimi timpurilor; asigurându-le o hrană abundentă ce cu anevoe elle ar fi putut să 'şi-o procure.

Mai tărḑiŭ omul 'şi-a asociat animalele carnasiere (câinile) păsserile rapace (Falco)

1) Din erróre în Numĕrul 23 am trecut Roman în loc de Piatra; la Roman n'avem nicĭ un abonat.

ca să se serve de dênsul pentru a prinde o pradă, ce altfel 'i-ar fi scăpat cu cea maĭ mare înlesnire. Aşa spre ex. el s'a servit de câne pentru a vîna, şi a îndrăsnit chiar să pue mâna pe pantheră ca s'o asmuţe în contra altor animale, pe care cu calul seu el le-a întrecut în iuţime.

Ast-fel el s'a servit de *epervier* (erete), de *falco* (aquila) ca să vîneze alte passerĭ; ast-fel chinezi întrebuinţéză unele animale (vidra, cormoran,) pentru pescuit etc...

In ce chip omul a ajuns să domesticeze aceste animale, să domóle instinctele lor feroce, să le impună voinţa sa, să facă dintr'ênsele instrumente docile, ajutóre devotate?

Prin forţă, prin violenţă, prin miḑlóce brutale? Nu. O asemenea luptă ar fi fost prea periculósă pentru dênsul. Combătând aceste instincte, acéstă organisaţie, combătând facultăţile sau miḑlócele de care aceste animale se serv pentru a distruge? Nu. Căci el avea trebuinţă de tóte acestea; acestea eraŭ instrumentele de care el voia să se serve pentru trebuinţele luĭ.

Omul a făcut pentru aceste animale ceea ce făcuse pentru animalele celle inoffensive. Le-a luat cu blândeţe. Le-a dat o parte din prada câştigată; a început în urmă să le dea cărnuri fripte şi alte alimente ca să le facă să uite pasiunea lor pentru sânge şi pentru cărnuri vii (Insciinţare ómenilor nostri politicĭ dup'în adunările nóstre legislative).

A îngrijit de dênsele cum a îngrijit de animalele harbivore şi granivore. Ast-fel a putut modifica aceste instincte primejdióse făr' a le distruge. Omenii marĭ de stat nu distrug nimic, ci modifică, şi când nu pot modifica daŭ elementelor cellor maĭ periculóse o ast-fel de *direcţie* în cât *resultanta* este avantagiósă pentru ţérra ce aŭ periculósa misie de a guverna Adesea pasiunele celle mai brutale conduse de un om cu tact şi cu abilitate pot servi într'un mod minunat în *armonia* generală. Dar să lăsăm pe ómeni ca să nu ne ocupăm de cât de animale.

Aceia dar care în timpi primitivi aŭ domesticit animale carnasiere, aŭ modificat instinctele lor periculóse fără să le distrugă. A sciut să profite de dênsele dându-le o altă destinaţie; tot cum a sciut să întrebuinţeze pentru îngrijirea saŭ restabilirea sănătăţeĭ salle sucurile celle mai amari, celle mai greţóse, otrăvurile chiar, fără să le altere composiţia adaptându-le (potrivindu-le) numaĭ arătărilor cerute de sciinţă.

Domesticirea dar s'a obţinut în tóte speciile printr'o îmbunătăţire a traiului lor. Şi într'adevĕr aceste animale domesticite aŭ devenit maĭ marĭ de tallie, mai puternice de cât când eraŭ în starea sĕlbatică; aŭ devenit mai cu sémă însemnate printr'o extraordinarie fecunditate.

Găinile nóstre fac ouă tot anul şi ar putea cloci de patru ori pe an, cum s'a probat prin numeróse experienţe. Fecunditatea epureluĭ sĕlbatic nu este comparabilă cu fecunditatea epureluĭ domesticit: Differinţa este şi mai mare între un animal din Brasilia, *le cabiáis*. Acest animal în starea sĕlbatică fată de duoĕ orĭ pe an, câte duoĭ puĭ numaĭ., domesticit, el póte făta de câte opt, saŭ nouĕ ori, şi câte ḑece saŭ duoi-spre-ḑece puĭ de o dată.

Acéstă crescere extraordinară a fecundităţii nu póte să se explice de cât prin îmbunătăţirea traiului, şi prin împucinarea luptelor neîncetate alle economieĭ în contra causelor ce tind a o distruge. De aci resultă maĭ ântéiŭ o crescere în tallia, forţa, îngrăşarea animaluluĭ, pe urmă un excedent (prisos), daca putem să ne exprimăm

ast-fel, disponibil pentru întreţinerea şi propagarea speciei, când desvoltarea individului este complectă. Acelleaşi phenomene se întîmplă şi la ómeni; acelléşi cause produc acelléşi effecte în specia umană. E.

VIGILENŢIA. Recomandăm publiculu amator d'a se instrui un nuoŭ jurnal ce apăru de curund în micul cerc al jurnalisticei române, întitulat **Vigilenţia**, jurnal politic şi litterar sub redacţia D-luĭ C. Plopeanu. El 'şi propune a veghia cu exactitate şi perseverinţă asupra instituţiunilor şi bunelor morsurĭ pămêntene. Dorim şi acestuia ca la tóte celle-l-alte, un bun succes în mersul sĕŭ, saŭ maĭ bine dorim cu dinadinsul respândirea gustuluĭ lectureĭ pînă în clasele celle maĭ de jos ale societăţi, pênă chiar în vatra ţerranuluĭ.

CEVA DESPRE PHRENOLOGIE.

O DISCUŢIE GLUMÉŢĂ IN SINUL ACADEMIEĬ DIN PARIS.

La ordina ḑileĭ este questia următóre: *Localisaţia, sensul cuvêntăriĭ*; adicŏ a sci în ce parte a creerilor se află localisată facultatea ce are omul de a cuvênta.

Un academist cunoscut, Bouiillaud, pretinde că cuvêntul are drept residenţă partea anterióră a creerilor, care este în rapport cu fruntea (lobiĭ anteriori). Sunt vre'o duoĕ-ḑecĭ de anĭ, D. Bouillaud a promis un premiŭ de cincĭ sute de francĭ aceluia care va presinta o observaţie *bine făcută* în contradicţie cu observaţiile salle, ce demonstră acéstă localisaţie.

Savantul academist repetând, în seanţa despre care ne ocupăm, că nicĭ un concurent pên' acum nu s'a presintat; un alt savant, D. Velpeau (cel maĭ vestit chirurg al Franciei) s'a sculatu şi a reclamat premiul. D. Velpeau a citat observaţia ce a făcut asupra unuĭ perucar *fórte* bavard (limbut), care pênŏ în momentul morţiĭ salle a ostenit pe veciniĭ şi pe asistenţiĭ prin loquacitatea sa. Făcêndu-se dupŏ mórte autopsia, s'a găsit partea anterióră a creerilor, în care D. Bouilland pune residenţa cuvêntăriĭ, atât de mult vătĕmată şi atrophiată (nimicită, uscată), încât lobi anteriori putĕŭ fi consideraţĭ ca dispăruţĭ. Prin urmare, ḑice D. Velpeau, am câştigat premiul propus de savantul meŭ colleg, prin urmare reclam ceĭ cincĭ-sute de francĭ......

„Dar adăogĕ onorabilul academist, se va întêmpla făr' îndoială cu premiul promis de D. Bouillaud ceea ce s'a întêmplat cu premiul propus de Delpech, (chirurg însemnat din Montpellier), Delpech susţinea, că este imposibil de a tămădui fărŏ difformitate o fractură a părţiĭ cu totul superióre a picioruluĭ, la cópsă, (la fracture du col du fémur) şi fondase un premiŭ de 2,000 francĭ pentru acella ce 'ĭ va presinta un singur cas de tămăduire fărŏ difformitate. Maĭ mulţĭ chirurgĭ presintară luĭ Delpech maĭ multe casurĭ de tămăduire fărŏ difformitate. Delpech însă găsia tot-d'a-una obiecţiĭ în contra observaţiilor presintate, pênŏ când în fine într'o ḑi publică în jurnale că s'a găsit un fact în contra căruia nu maĭ era nimic de ḑis şi acum a dat premiul. Savantul însă care găsise acest cas era el, şi prin urmare îşĭ dedese luĭ-însuşĭ premiul.

D. Bouillaud respunde că cu tóte că e vecin din provincia Gasconia, geographiceşte vorbind, nu este însă Gascon şi va fi vesel de a da premiul -a celluia care îl va merita. D. Bouillaud însă adaogĕ că nu consideră premiul câştigat decât când D. Velpeau va presinta un *al duoilea* fact analog cu cel d'ântêiŭ.

D. Velpeau: „Nu este vorba de un al duoilea fact, casul ce presint este autenthic...

Cât pentru un al duoilea fact, acésta privesce viitorul şi nu mĕ pot opri de a mĕ gândi la un rĕspuns ce ne da o dată un îmbalsamator celebru Gannal. Acest îmbalsamator afirma că liquidul ce el scia să prepare conserva cadavrele duoĕ-miĭ de aniĭ, şi când iĭ spuném că acésta era o glumă: — Eĭ bine rĕspundea el, aşteptaţĭ şi veţĭ vedea, veţĭ vedea...“

Cu ocasia acestei discuţiĭ asupra localisăriĭ facultăţiĭ cuvêntuluĭ, să'mĭ daĭ voie, amabile cititor de a'ţĭ ḑice câte-va cuvinte (transiţia e naturală) despre Phrenologie.

Ce este Phrenologia?

Phrenologia, doctrină creată la începutul acestuĭ secol de D. Gall, subt numele de Cranioscopie, are de scop, ca să ne servim chiar cu termeni inventatoruluĭ seŭ „de a determina funcţiile creerilor în general şi a diverselor salle parţĭ în particular, şi de a proba că póte cine-va recunósce differitele disposiţiĭ şi înclinaţiĭ prin protuberanţele şi depresiunele ce se află pe craniŭ“ Să ne explicăm:

Dup' acéstă doctrină fie-care facultate, fie-care talent, fie-care virtute saŭ viţiŭ, îşĭ are un loc special, o localisaţie a sa în cutare saŭ cutare parte a creerilor. Daca facultatea, talentul, virtutea saŭ viţiul este desvoltat, partea creerilor unde reside acéstă facultate, acest talent, acéstă virtute saŭ viţiŭ va fi asemenea desvoltată, şi acéstă desvoltare se va traduce prin protuberanţe analóge saŭ unflăturĭ, ce le va putea cine-va constata pe suprafacia craniuluĭ.

Studiul acestor protuberanţe ne va conduce la cunosciinţa facultăţilor, viţiurilor saŭ virtuţilor cu care elle correspund.

Gall distinge în creeri 27 organe saŭ părţĭ speciale, fie-care fiind residenţa uneĭ facultăţĭ, şi fie-care avênd un loc determinat, dar fiind susceptibilă de a ocupa o suprafaçă maĭ mult saŭ maĭ puçin mare şi de a face o proeminenţă analógă.

Celle 27 facultăţĭ fundamentale cu care conrespund în systemul sĕŭ aceste organe sunt:

1. Instinctul reproducţieĭ
2. Amorul progenitureĭ
3. Affecţia
4. Curagiul
5. Propensiunea către destrucţiă şi către amor
6. Viclenia
7. Instinctul proprietăţi şi propensiunea către furtişag
8. Orgoliul
9. Vanitatea
10. Circonspecţia
11. Memoria lucrurilor
12. Sensul localităţilor
13. Memoria persónelor
14. Memoria vorbelor
15. Sensul limbagiuluĭ
16. Sensul rapporturilor culórelor şi talentul pictureĭ
17. Sensul rapporturilor musicale şi talentul musiceĭ
18. Sensul rapporturilor numerilor şi talentul mathematic
19. Sensul mecaniceĭ şi talentul architectureĭ
20. Sagacitatea comparativă
21. Spiritul methaphysic
22. Spiritul caustic
23. Talentul poetic
24. Sentimentul justuluĭ
25. Mimica
26. Sentimentul religios
27. Tăria.

Un discepol şi collaborator al luĭ Gall, Spurzheim, pe lîngŏ celle 27 facultăţĭ maĭ admitte altele. Numĕrul lor nu este ancŏ limitat de phrenologiştĭ, şi ancŏ este discuţie pentru a se stabili într'un mod positiv residenţa particulară a fie căria facultăţĭ. Un punct ansă este stabilit de toţi şi toţi admit fărŏ controversă, că facultăţile intellectuale îşĭ aŭ residenţa lor în partea antereóra a creerilor, facultăţile animale în partea posterióră şi în porţiunea intermediară, d'asupra urechieĭ, facultăţile morale.

Ce trebue să credem despre Phrenologie?

Unul din physiologişti ceĭ maĭ illustri aĭ Francieĭ, şi aĭ Europeĭ, D. Flourens a refusat doctrina luĭ Gall cu mult talent şi multă severitate în cartea sa intitulată *Examinarea Phrenologieĭ.*

A combătut acéstă doctrină subt punctul de vedere physiologic şi o considera contrarie factelor şi observaţieĭ precum şi experienţeĭ într'adevĕr sciinţifice.

Un philosoph însemnat Ad. Garnier, puindu-se pe terrâmul psychologic, combate asemenea doctrina

luĭ Gall într'o operă consciinţiósă, întitulata *Psychologia şi Phrenologia comparate.* Atât în numele Psychologieĭ precum şi în numele Physiologieĭ doctrina phrenologică este condemnată de ómenĭ de o mare competinţă.

Afarŏ de astea acésta doctrină este acusată de a fi favorabilă materialismuluĭ, compromitênd unitatea suffletuluĭ şi de a da argumente puternice fatalismuluĭ care isgonesce libertatea din lume şi din istoriă, admitênd că omul, atât ca individ cât şi ca naţie e predestinat a săvîrşi fatalmente cutare saŭ cutare acte, a avea cutare saŭ cutare, destinaţie. Ceea ce s'a întîmplat nu putea să nu se întimple şi totul se legitimă în istorie şi în omenire!...

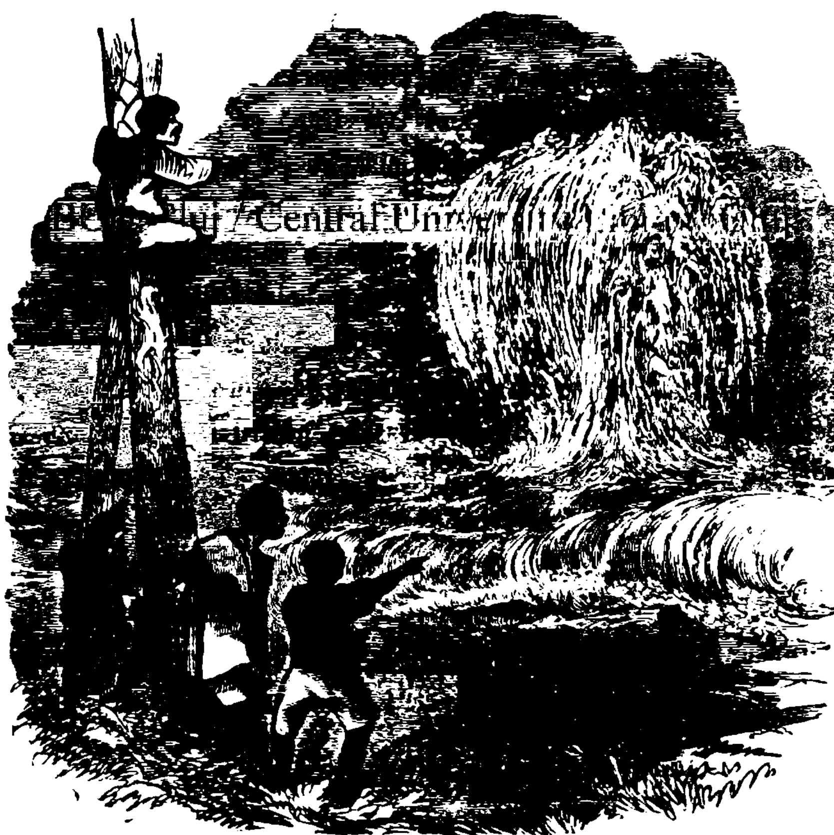
Veḑĭ, amabile cititor, că atingem acilea una din celle maĭ grave şi formidabile questiĭ, de care spiritul uman se póte ocupa. De aşĭ crede că questiĭ de asemenea natură pot, cât de puçin interesa publicul român.... O noutate: aflat-aĭ că D. Kirculescu prefect al Botoşanilor s'a destituit ca să se înlocuiască de D. Mirciuléнu, şi judecătorul tribunaluluĭ secţia III. din Bucurescĭ s'a trimes în Craiova ca presedent la tribunalul secţia I... Go head.

E.

TROMBA SAŬ SYPHONUL.

În graduala desvoltare a lucrurilor omenescĭ se vĕd nisce schimbărĭ saŭ prefacerĭ, care considerate în general, sunt trebuincóse pentru înaintarea, perfecţionarea şi progresul umanităţiĭ.

În tótă Natura, atât în regnul organic, cât şi 'n cel ne organic, nu se observă de cât numaĭ prefacerĭ. Aşa în atmospheră, pe uscat şi pe apă şi maĭ cu sémă în societăţile umane se observă deosebite schimbărĭ, pe care este basat mersul general al lucrurilor şi stabilitatea equilibruluĭ universal. Dupŏ natura lor pórtă şi numirĭ deosebite precum: Vijeliĭ, furtunĭ, urgane, trombe saŭ typhonurĭ, iar în societăţile umane iaŭ numele de lupte, revoluţiĭ care tóte sunt folositóre în ordinul general al lucrurilor.

Tromba saŭ Syphonul.

Nu vom vorbi aicĭ de cât de tromba marină saŭ typhonul, care este un meteor extraordinar ce nu se arată de cât pe mare.

Tromba este un nuor condensat din care o parte, aflându-se într'o mişcare circulară, causată de doĕ vênturĭ ce suflă în direcţiunĭ oppuse, cade prin greutatea sa şi ĭa forma uneĭ colóne, une-orĭ conică, alteorĭ cilindrică, totd'auna cu busa în sus şi vêrful în jos: asemenea cu ceea ce se obsèrvă în vîrtejurile de pulbere care se forméză pe uscat şi chiar în oraşe unde curăţia este ne'ngrijită.

Trebue să examinăm aceste trombe cu tótă exactitudinea cerută de desastrele ce pricinuesc; ma-

rinari cunosc pericolile la care sunt expuşĭ şi le evită cât le stă în putinţă. S'a observat că elle sunt scobite în ântru şi fărŏ apă, pentru că forţa centrifugă împinge afarŏ din centru părţile interne, care atuncĭ se mişcă c'o mişcare repede şi circulară cu care se învîrtesce împrejurul unuĭ ax. Maĭ multe părţĭ apóse se deslipesc de la circonferinţă şi formézǎ ca o plóie ce cade împrejurul vîrtejuluĭ.

Privită de departe astă colónă, pare că este nemişcată, dar în realitate este formate d'o înduoită mişcare, un înduoit curent: unul de sus în jos, ş'altul de jos în sus. Din mişcare şi pre'noire resultă stabilitate.

Când unul din aceste duoĕ venturĭ contrariĭ este maĭ puternic, vîrtejul este luat de acest din urmă şi plutesce pe mare, şi chiar pe uscat póte trece. Orĭ pe unde cade acest vîrtej causézĕ marĭ inondaţiunĭ prin marea quantitate de apă ce respândesce, câte o dată cade chiar şi grindină. Sunt spăimântătóre stricăciunile ce face. De este pe mare restórnă corăbiile, le sfărâmă şi le cufundĕ într'o clipă, pe uscat desrădăcinesă arborĭ, sparge şi dărâmă tot ce întîlnesce, póte chiar să cotropéscă o caravană prin deserte.

Buffon deosebesce duoĕ felurĭ de trombe: una, aceea despre care vorbirăm şi care nu este alt-ceva de cat un nuor condensat, strîns într'un mic spaţiu prin vênturĭ contrariĭ; a duoa se numesce syphon saŭ typhon pe care mulţĭ confundă cu uraganul Syphonul nu descinde din nuorĭ, nu este produs numaĭ de învîrtirea vênturilor ca uraganu, din contra el se înalţă dela suprafacia mări spre nuorĭ cu o mare iuţélă, şi de şi sémană cu vîrtejurile ce se fac în ţerrile nisipóse, dar are o altă origină. Adesea se vede când vênturile sunt violente şi contrariĭ, uragunele înalţă vîrtejurĭ de nisip şi adesea ridică şi transpórtă în aceste vîrtejurĭ case, arborĭ şi animale. Syphónele de mare din contra, remân în acellaş loc, şi n'aŭ altă causă de cât aceea a focurilor sutterane, a vulcanilor submărinĭ, căcĭ marea este atuncĭ într'o mare ferbere şi aerul este aşa de mult plin de exhalaţiunĭ sulfuróse în cât cerul pare a fi acoperit d'o scórţă de culóre arămie, cu tóte că pe cer nu e nicĭ un nuor şi se pot vedea printr'aceştĭ vaporĭ sórele şi stelele. Acestor focurĭ sutterane se póte attribui încălḑirea apelor marĭ dîmprejurul Chineĭ chiar iarna când syphónele sunt prea dese.

Iată ce ḑice un căllĕtor din Orient în privinţa acésta: „Vĕḑurăm nisce trombe în golful persic: cea dântiiŭ pe quare o ḑĕrirăm se manifestă printr'o ferbere ridicată pe suprafacia mări d'un picior; era albă şi pe d'asupra părea acoperită d'un fum negru şi des, scotea şi un fel de sgomot surd asemenea ca acela al unuĭ torrent ce curge cu multă iuţélă într'o vale adâncă, dar sunetul acesta era amestecat cu altu maĭ subţire, asemĕna uneĭ şuerăturĭ de şérpe saŭ de gâscă. Maĭ pe urmă vĕḑurăm ca un canal întunecos semĕnând cu fumu ce se 'naltă spre nuorĭ. Dup'aceea lumina ne mască vederea şi cunoscurăm că tromba s'a isprăvit.

Dupŏ ce se termină acésta, vĕḑurăm alta despre miază-ḑi că începu tot ca şi cea precedentă, şi în fine o a treia lîngŏ cea d'a duoa. Cea maĭ depărtată de noĭ era la o distanţă d'o bătae de puscă şi câte treĭe păreaŭ ca nisce clăĭ de paie fumegânde etc."

Un alt căllĕtor ne dă relaţiile următóre: La unspre-ḑece ore de diminéţă vĕḑurăm împrejurul vasuluĭ nostru şése trombe de mare ce se formară c'un sgomot surd asemenea cu acela ce face apa curgênd în canalurile sutterane. Maĭ ântêiŭ observarăm că apa ce ferbia şi se înălţa pe suprafacia mări se părea ca o colónă de fum ce se 'nalţă pênĕ la nuorĭ. Aste phenomene ne causară mare frică nu numaĭ noă, dar chiar corăbierilor care se uitaŭ speriaţĭ unu la altu. Ca să pre'ntîmpine nenorocirea întinsseră vălurile şi ùmplură tunul, fiindcă ómeni de mare pretindeaŭ că sgomotul tunuluĭ, mişcând aerul sparge trombele şi le risipesce. Dar n'avém trebuinţă să alergăm la asemenea remediu. Dupŏ ce sĕ învîrtiră împrejurul corăbieĭ, unele la un quart de leghe, altele la maĭ mică distanţă, vĕḑurăm că canalurile se strânseră pucin câte pucin, se deslipiră dupŏ suprafacia mări şi în fine se risipiră.

„Se pare, dice Buffon, dupŏ descrierea ce aceştĭ duoĭ călletorĭ daŭ trombelor, că elle sunt produse, cel puçin în parte, prin acţia unuĭ foc, saŭ unuĭ fum ce se înalţă din fundul mări cu o mare violenţă, şi că sunt fórte deosebite de celle l-alte trombe produse prin acţiunea vênturilor contrariĭ. Sunt dar duoĕ felurĭ de trombe: unele se produc de sus în jos, din nuorĭ spre apă şi altele de jos în sus, dela suprafacia apeĭ spre nuorĭ. De felul acestor din urmă este aceea din gravura nóstră. Elle nu ţin de cât câte-va minute şi ómeni dupŏ lângŏ ţermurĭ, speriaţĭ, dacă tromba este în apropiere, caută să scape pe locurĭ înalte. Dupŏ cum se produc trombe în lumea materială, asemenea se pot produce şi în lumea intellectuală şi politică, care sunt malt mai periculóse; căcĭ dacă celle d'ântêiŭ sparg corăbiĭ şi cotropesc caravane, celle d'al duoilea cotropesc ţerrĭ şi stîng naţiĭ întregĭ.

A.

ALIMENTAŢIA.

(URMARE).

Laptele. Laptele s'a numit cu drept cuvênt alimentul alimentelor, hrana cea maĭ escelentă. El între tóte substanţele-alimentariĭ are proprietatea de a forma singur sângele în periodul d'ântêiŭ al vieţeĭ omuluĭ. —

Laptele coprinde unt, zahar, caşŭ şi apă. Untul este o materie grasă, şi caşiul o materie albuminósă. Dupŏ analisele făcute, iată proporţiunea deosebitelor substanţe care intră în composiţiunea lapteluĭ, raportate la: 100 —

	Lapte de femee.	de vacă,	de capră,	de oaie,	de măgăriţă.
Unt	8,97.	2,68.		4,56.	1,20.
Zah. de lapte.	1,20.	5,68.		9,12.	6,29.
Caşŭ	1,93.	8,95.		4,38.	1,95.
Apă	87,90.	84,69.		81,94.	90,95.

Laptele de vacă şi de oaie se consumă maĭ mult în ţérra nóstră. Cel maĭ sărac locuitor are o văcşióră, pentru că laptele ce dă este hrana copiilor sĕĭ. Dacă însă ţerranul ar sci să se foloséscă maĭ bine de pămêntul ce lucréză, numaĭ rĕmâne îndoială că ar putea spori numĕrul vitelorŭ care 'ĭ daŭ lapte, scim că din lapte se scóte untul şi brînza: duoă substanţe alimentare care se pot pune alăturĭ cu celle maĭ hrănitóre. Cel pucin daca ţĕrranul nu consumă carne, să consume lăpturĭ; însă din nenorocire consumă prea pucine, pentru că n'are vite şi dacă le are sunt rĕŭ hrănite şi d'abia póte stórce cu chin cu vaĭ câte duoă oca, şi acéstă quantitate nu tot-de-una. Cum să dea biata vacă lapte iarna, când tot nutreţulŭ ei se compune din coceni de porumb? Dacă i s'ar da fun bun, sfecle şi morcovĭ tocaţĭ, şi vara maldăr bun, negreşit că ar da în treit de cât dă astădĭ.

Brînza şi untul putêndu-se păstra, pot constitui o reservă preţiósă în casa ţărranuluĭ, dupŏ cum vedem în alte ţerrĭ, şi chiar la noĭ la ţerraniĭ economĭ şi maĭ cu mijlóce.

Nicĭ un mijloc alt de a face pe ţĕrranĭ să aibă lapte, şi prin urmare unt şi brînză cu îmbelşiugare, de cât mărindu'şĭ numĕrul vitelor şi nutrindu-le bine. Despre acésta ne vom ocupa la locul cuvenit. — Aicĭ este îndestul să constatăm că dupŏ pâne şi carne, laptele este substanţa cea maĭ preţiósă pentru hrana omuluĭ muncitor. —

Ouăle. — Oul este o substanţă fórte preţiósă, pe de o parte pentru că coprinde subt un volum mic celle maĭ multe principiĭ alimentariĭ, şi pe de alta pentru că este fórte uşor de digerat (mistuit). Sunt prea pucine substanţe alimentariĭ care să întrunéscă la unŭ aşa grad qualităţile nutritive.

Oul fiind fórte hrănitor şi digerăndu-se lesne, este bun de măncare pentru copiĭ ca şi pentru bĕtrânĭ, pentru omul sănĕtos şi pentru cel convalescent. — Aceia care digeră greŭ, vor face bine să mănânce ouăle cu zémă, iar nu rescópte. —

Ouăle se pot păstra muindule în apă de var amestecată cu stirighie, saŭ în tărîţe amestecate cu sare, în ferestruitură de lemn, în cenuşă, în grâŭ şi în secară. Păstrarea are de scop ca să popréscă aerul de a pătrunde în întrulŭ ouluĭ, prin ghioce.

Pătrundênd aerul prin ghióce, oul începe a se dospi şi se strică. —

Ţerranele nóstre cunosc destul de bine folosul ouălorŭ, şi de aceea fie-care casă are păsěrĭ. — Când vin Paştile în casa fie-căruia ţěrran găseştĭ un coşiŭ de ouă. Am dori însă să vedem şi maĭ multe păsěrĭ de cât astădĭ; să vedemŭ că ţěrranul taie din când în când câte un curcan saŭ câte o gîscă, ca copoii sěĭ şi el să pótă avea în tóte dimineţile ouă pentru mâncare. Să nu anticipămŭ însă, destul este să constatăm importanţa ouălor asupra alimentaţiuneĭ. Cât destre paserĭ, vom vorbi când vomŭ trata despre animalele domestice. —

Legumĭ. Sub numele de legumĭ vom înţellege tóte plantele de grădină întrebuinţate pentru alimentaţiunea omuluĭ. —

Nu póte nimenĭ să tăgăduiască importanţa legumelor în alimentaţiunea omuluĭ. Celle maĭ principale sunt precum: bobul, mazărea, fasolea, lintea coprind substanţe albuminóse în cătăţime destul de mare, amidon, prea puţină grăsime şi celle maĭ multe din sărurile coprinse în sânge. Aceste legumĭ sunt maĭ hrănitóre sub forma de fiertură, căcĭ principul hrănitor *legumina* se topeşte în apă. Menajerele sciŭ că apa de puţurĭ nu este bună pentru fiertul legumelor ca cea de gîrlă, pentru că în acestă apă se află maĭ în tot-d'a-una var, şi acesta unindu-se cu legumina se întăreşte. — Apa de plóie este fórte bună pentru fiertul legumilor. —

Dupŏ cum arătarăm legumile celle maĭ principale coprind maĭ tóte părţile sângeluĭ, şi din acest punct de vedere trebuĭe recomandate de aprópe cultivatorilor şi maĭ cu sémă acellora care mănîncă prea rar. Nu remîne nicĭ o îndoială că cultivatori românĭ, daca aŭ putere de pot lucra, acésta o datoresc legumilor, fiind-că dupŏ cum am arătat eĭ cosumă prea pucină carne. Lucru trist însă, dar adevěrat, cultivatori noştri nicĭ legumĭ nu cultivă ca să aibă îmbelşiugare; maĭ adesea se mărginesc a pune în porumb fasole, mazěre, bob şi chiar şi linte pe alocurea, acestea sunt recunoscute ca legumĭ de lucs. — Cine nu scie cu tóte astea ce influienţă are varietatea hraneĭ asupra alementaţiuneĭ omuluĭ? Cine nu scie că alt-fel mânâncă omul când are treĭ patru felurĭ de legumĭ înaintea sa şi alt-fel când are numaĭ un blid de fasole. —

Între plantele alimentariĭ *Cartoful* este una dintre acellea care trebuie să se găséscă în grădina fie-căruia ţerran. Sunt o mulţime de locatităţĭ unde acest preţios tubercul este basa alimentaţiuneĭ. — Cartoful este maĭ hrănitor de cât verdeţurile şi se digeră maĭ lesne, pentru că coprinde amidon în quatitate mare şi pucin albumină. El a scăpat pe Irlandia de fómete El hrăneşte o mulţime de populaţiunĭ sărace, pentru care pânea de cereale este o substanţă de lucs. —

Cartoful fiert amestecat cu făină se întrebuinţéză pentru fabricaţiunea pâni. — Nu maĭ departe, de cât în ţérra surοră, Transilvania, se consumă o mare cătăţime de pâne de cartofĭ, şi este fórte gustósă. —

Cartoful se întrebuinţéză în felurite chipurĭ pentru alimentaţiune, în dulce şi în post. — Copţĭ în spuză, curăţiţĭ de cóje şi amestecaţĭ cu lapte saŭ cu unt, sunt o mâncare care se serveşte pe mesele bogaţilor chiar, şi ţerranul nostru ar putea şi dênsul să fie aşa de lucsos când va voi. —

Cu tótă bunătatea cartofilor, cu tótă eftinătatea lor în oraşele celle marĭ, sunt multe localităţĭ în ţérră la noĭ unde săteniĭ nicĭ nu cunosc acest preţios tubercul; şi ce este maĭ lesne de cât intr'o parte a grădini, saŭ în capulŭ loculuĭ cu porumb, să se puie câte-va cuiburĭ de cartofĭ, dupŏ trebuinţa caseĭ? —

Pe lângă avantagele de a fi escelent pentru alimentaţiunea omuluĭ, cartoful maĭ are şi pe acella de a cresce în locurile nisipóse şi pietróse, în locurile sărace, unde cresc cu anevoinţă alte plante.

Introducerea cartofilor în tóte satele RomânieĬ ar fi o adevěrată bine-facere, şi acésta, dupŏ cum vom vedea, se póte effectua cu înlesnire. —

(Va urma.)

P. S. Aurelian.

BUCURESCI — IMPRIMERIA ST. RASSIDESCU, STRADA GERMANĂ, HANULŬ GHERMAN, No. 2.